

संपादकीय

मोठी लोकसंख्या : संकट की आव्हान!

आपण लोकसंख्येचा बाबतीत महासत्ता बनलो आहोत. संयुक्त राष्ट्र संघानेचा लोकसंख्या निधी (यूएनफीटीआय)च्या ताज्या अक्टुबरनीनी उत्तराखण्ड भारताते चीनला २१ लाखांनी मागे टाकत जगत सर्वांधिक लोकसंख्येचा देश नव्हन प्रनव्ह यांचा कमांड टप्टाकाला आहे. भारताचा लोकसंख्या १४२ कोटी ८६ लाख ज्ञाली आहे. म्हणजे कोणत्या तरी बेटाचा आपण महासत्ता ज्ञालो आहोत, पण आता आपानी जबाबदारीही वाढीला आहे. या लोकसंख्येचा वापर कशा रितीने कजल आता आर्थिक महासंख्या दिशेने वाटाचाल करण्याचे धेरेण आताप-सूच म्हणजे आपण आखले पाहिजे. या लोकसंख्येत ० ते १४ वर्षांगातील २५ टक्के, १० ते १९ वर्षांगातील १८ टक्के, २० ते २४ वर्षांगातील २६ टक्के, २५ ते ६४ वर्षांगातील ६८ टक्के व ६५ वर्षे वर्षांगातील ७ टक्के लोकांचा समावेश आहे. ही आकडेवारी पाहात कमावया वयोगातील शहरांमध्ये ६८ टक्के असल्याचे दिसते. म्हणजेच आपल्यावर किंतु जबाबदारी आती आहे हे कळून चुकते.

लोकसंख्या जास्त असप्याचे फायदे असतात, तसेच तोटेही असतात. लोकसंख्या वाढीचे काही लाप निश्चित आहेही. फायदा एक असतो तो म्हणजेच एखादी मोठी बाजारापेत घरात उपलब्ध होणार आहे. जनतीची क्रयशक्ती अर्थकारणाला ऊर्जितावस्थेत ठेवत असते आपण या चकाभोवती फिरासी इतर चक्रे म्हणजे रोजगार निर्मिती. घरे, बाधकाम व्यवसाय, पायाभूत सुविधा आणि या सर्वांवर हाणारी युंतवणूक. या वाढीला लोकसंख्येला आज घर, पाणी, वीज, अचाराची, आराय आदी मूलभूत सुविधा पुरवण्याचे मोठे आव्हान उभे राहणार आहे. जर यातील उत्पन्न किंवा अन्य बाबीचे तपाकात निर्माण शीली तर गुंतुल्यांमधील असलेली अधिक व्यापार व्यापारात होईल, उसास युक्तिवाद करण्यात येतो. भारताकडे युआ मनुष्यबद्ध आहे हे नक्की. विकसनशील देशांमध्ये युवकांची संख्या जास्त असेल तर तेथील अर्थव्यवस्थेसाठी ती चांगली बाब असते. त्यासाठी आपल्याला शिक्षण व आरोग्य या बाबीमध्ये मोठी युंतवणूक कराऱी लागणार आहे. युवकांना रोजगाराच्या संधी उल्लंघन करने दिल्या तर लोकसंख्या ही समस्या न राहता रवदान ठेवले, हे सुदूर आपण पाहिले पाहिजे.

पण मर्यादित उत्तराव व दीर्घीकालीन विचार करता वाढीचा लोकसंख्येचा ही धोकादायकच आहे. लोकसंख्येचा हा स्फोट पाहात देशातील मोठ्या वार्गांपर्यंत आजच संसाधनाची कम्परता भासू लागली आहे. त्यांना अजुनीनी मूलभूत सुविधा मिळू शकत नाही. देशाचा अनेक भागांत आतापासून जलसंकट भेडसावू लागले आहे. तसेच वाढत्या लोकसंख्येचा ताण हा तपामनवाढ व पर्यावरणातील हाणारे बदल भवित्वात खूप मोठी उल्लंघन अपराध घडवून आणणार आहे. वाढीचा लोकसंख्येचा वाढ ही गौरवण्याची गोट निश्चितच नाही. आज संरूप जगासाठीच लोकसंख्येचा वाढ ही चिंतेची बाब आहे. कारण वृद्धीवर साधने असलेली संख्येची मर्यादित आहे. मात्र तिचा उपभोग घेणाऱ्याची संख्याही वाढत आहे. लोकसंख्येचा वाढीचा ताण हा अन्नधारण्यासून नैसर्गिक साधनसंपत्तीवर घेत असल्याने भवित्वात लोकसंख्येचा वाढीचा तोटाच जगाला सहन करावा लागणार आहे. भारतालाही त्याची किंमत चुकवावी लागणार आहे. लोकांनांना अन्न पुरवण्याचे सगऱ्यात मोठे आव्हान जगासाठी असल्याचा वाढीबाबत अनेक सामाजिक प्रश्नांचा समान करावा लागू शकून. म्हणूनच आता ग्रामीण भागातील रोजगार कशा पदवानी निर्माण होतो, हीपाहिले पाहिजे. नाहीतर लोटेंच्या ही गौरवण्याची गोट वेळेन शहरे बकाले तोटाच जगात कोणाऱ्याचे देशातील नाही, एवढे मोठे कार्यव्यवस्था युंतवणूक आहे. त्याआधारे आपली अर्थव्यवस्थेसाठी ती चांगली बाब असते. त्यासाठी आपल्याला शिक्षण व आरोग्य या बाबीमध्ये मोठी युंतवणूक कराऱी लागणार आहे. युवकांना रोजगाराच्या संधी उल्लंघन करने दिल्या तर लोकसंख्या ही समस्या न राहता रवदान ठेवले, हे सुदूर आपण पाहिले पाहिजे.

पण मर्यादित उत्तराव व दीर्घीकालीन विचार करता वाढीचा लोकसंख्येचा ही धोकादायकच आहे. लोकसंख्येचा हा स्फोट पाहात देशातील मोठ्या वार्गांपर्यंत आजच संसाधनाची कम्परता भासू लागली आहे. त्यांना अजुनीनी मूलभूत सुविधा मिळू शकत नाही. देशाचा अनेक भागांत आतापासून जलसंकट भेडसावू लागले आहे. तसेच वाढत्या लोकसंख्येचा एकूण लोकसंख्येची २५ वर्षांवरील वय असलेल्या तरुणांची संख्या ५० टक्के टक्क्यांपर्यंत आहे. त्याआधारे जगतील उत्पन्न किंवा अन्य बाबीचे तपाकात निर्माण शीली तर गुंतुल्यांमधील असलेली अधिक व्यापार व्यापारात होईल, उसास युक्तिवाद करण्यात येतो. भारताकडे युआ मनुष्यबद्ध आहे हे नक्की. विकसनशील देशांमध्ये युवकांची संख्या जास्त असेल तर तेथील अर्थव्यवस्थेसाठी ती चांगली बाब असते. त्यासाठी आपल्याला शिक्षण व आरोग्य या बाबीमध्ये मोठी युंतवणूक कराऱी लागणार आहे. युवकांना रोजगाराच्या संधी उल्लंघन करने दिल्या तर लोकसंख्या ही समस्या न राहता रवदान ठेवले, हे सुदूर आपण पाहिले पाहिजे.

पण मर्यादित उत्तराव व दीर्घीकालीन विचार करता वाढीचा लोकसंख्येचा ही धोकादायकच आहे. लोकसंख्येचा हा स्फोट पाहात देशातील मोठ्या वार्गांपर्यंत आजच तपामनवाढ व पर्यावरणातील हाणारे बदल भवित्वात खूप मोठी उल्लंघन अपराध घडवून आणणार आहे. वाढीचा लोकसंख्येचा वाढ ही चिंतेची बाब आहे. कारण वृद्धीवर साधने असलेली संख्येची मर्यादित आहे. मात्र तिचा उपभोग घेणाऱ्याची संख्याही वाढत आहे. लोकसंख्येचा वाढीचा ताण हा अन्नधारण्यासून नैसर्गिक साधनसंपत्तीवर घेत असल्याने भवित्वात लोकसंख्येचा वाढीचा तोटाच जगाला सहन करावा लागणार आहे. भारतालाही त्याची किंमत चुकवावी लागणार आहे. लोकांनांना अन्न पुरवण्याचे सगऱ्यात मोठे आव्हान जगासाठी असल्याचा वाढीबाबत अनेक सामाजिक प्रश्नांचा समान करावा लागू शकून. म्हणूनच आता ग्रामीण भागातील रोजगार कशा पदवानी निर्माण होतो, ही पाहिले पाहिजे. नाहीतर लोटेंच्या ही गौरवण्याची गोट वेळेन शहरे बकाले तोटाच जगात कोणाऱ्याचे देशातील नाही, एवढे मोठे कार्यव्यवस्था युंतवणूक आहे. त्याआधारे आपली अर्थव्यवस्थेसाठी ती चांगली बाब असते. त्यासाठी आपल्याला शिक्षण व आरोग्य या बाबीमध्ये मोठी युंतवणूक कराऱी लागणार आहे. युवकांना रोजगाराच्या संधी उल्लंघन करने दिल्या तर लोकसंख्या ही समस्या न राहता रवदान ठेवले, हे सुदूर आपण पाहिले पाहिजे.

आपल्या देशात ८० च्या दशकात “हम दो हमारे दो” असा नारा दिला गेला. कुंदुंब नियोजनाची आवश्यकता ही जनतेवर बिबकी गेली. त्याआधारे आपल्याचे सगऱ्यात मोठे आव्हान जगासाठी असल्याचा वाढीबाबत अनेक सामाजिक प्रश्नांचा समान करावा लागू शकून. म्हणूनच आता ग्रामीण भागातील रोजगार कशा पदवानी निर्माण होतो, ही पाहिले पाहिजे. नाहीतर लोटेंच्या ही गौरवण्याची गोट वेळेन शहरे बकाले तोटाच जगात कोणाऱ्याचे देशातील नाही, एवढे मोठे कार्यव्यवस्था युंतवणूक आहे. त्याआधारे आपली अर्थव्यवस्थेसाठी ती चांगली बाब असते. त्यासाठी आपल्याला शिक्षण व आरोग्य या बाबीमध्ये मोठी युंतवणूक कराऱी लागणार आहे. युवकांना रोजगाराच्या संधी उल्लंघन करने दिल्या तर लोकसंख्या ही समस्या न राहता रवदान ठेवले, हे सुदूर आपण पाहिले पाहिजे.

भारताला वाढाच्या लोकसंख्येचा देश बांधीसाठी कसा उपयोग करायाचा, याचा वाचार होण्याची गरज आहे. भारताकडे युआ मनुष्यबद्ध आहे हे वाढाचीत, पण ते कितपत प्रशिक्षण आहे? हा एक वाढाचा मुद्दा आहे. आगामी काळात जागाची वाटचाल ज्या मागाने हाणार आहे, त्या मार्गावर टिक्क्यांसाठी आवश्यकता ही जनतेवर असलेली उत्पन्न काळात तरुणांना आवायाची वाटचाल करावा लागतील. त्यासाठी आतापासूनच नियोजन केले पाहिजे. आपण आपल्याकडील तरुणांच्या पर्यावरणात आवश्यकता ही जनतेवर असलेली उत्पन्न काळात तरुणांना आवायाची वाटचाल करावा लागतील. त्यासाठी आतापासून जलसंकट भेडसावू लागले आहे. तसेच वाढाच्या लोकसंख्येचा वाढ ही चिंतेची बाब आहे. कारण वृद्धीवर साधने असलेली संख्येची मर्यादित आहे. मात्र तिचा उपभोग घेणाऱ्याची संख्याही वाढत आहे. लोकसंख्येचा वाढीचा ताण हा अन्नधारण्यासून नैसर्गिक साधनसंपत्तीवर घेत असल्याने भवित्वात लोकसंख्येचा वाढीचा तोटाच जगाला सहन करावा लागणार आहे. भारतालाही त्याची किंमत चुकवावी लागणार आहे. लोकांनांना अन्न पुरवण्याचे सगऱ्यात मोठे आव्हान जगासाठी असल्याचा वाढीबाबत अनेक सामाजिक प्रश्नांचा समान करावा लागू शकून. म्हणूनच आता ग्रामीण भागातील रोजगार कशा पदवानी निर्माण होतो, ही पाहिले पाहिजे. नाहीतर लोटेंच्या ही गौरवण्याची गोट वेळेन शहरे बकाले तोटाच जगात कोणाऱ्याचे देशातील नाही, एवढे मोठे कार्यव्यवस्था युंतवणूक आहे. त्याआधारे आपली अर्थव्यवस्थेसाठी ती चांगली बाब असते. त्यासाठी आपल्याला शिक्षण व आरोग्य या बाबीमध्ये मोठी युंतवणूक कराऱी लागणार आहे. युवकांना रोजगाराच्या संधी उल्लंघन करने दिल्या तर लोकसंख्या ही समस्या न राहता रवदान ठेवले, हे सुदूर आपण पाहिले पाहिजे.

आपल्या देशातील उत्पन्न काळात नाया नेतृत्वाकडे आपण ही जबाबदारी देऊ पाहातील. ते नेतृत्व साहेबाच्या मार्गदर्शनाखाली पक्षात आहे. आज तरी ते व्यावर ठाम आहे. ही त्यांची भूमिका आहे. तुम्ही लोगे असू म्हणून. त्यांची व

